

Гьар са цлар - са жида
хьтин,
Гьар са гаф - жуьгьен,
Илгьам - кузвай ака
хьтин,
Кьил хкаж, Арбен!

9 - КЛАСС ПАТАЛ ЛЕЗГИ КІЕЛУНАЙ АЧУХ ТАРС

АРБЕН КЪАРДАШ

"Халкъдин чин" шиирда
ватанпересвиликай ва хайи
халкъдин къадар -
къисметдикай фикирар"

Гьазурайди:

**Штулрин тамам тушир юкъван мектебдин лезги
члаланни кІелунин муаллим Казиева Зухра Азизовна**

Тарсунин метлебар:

Арбен Къардашан уьмуьрдин ва
яратмишунрин рекъикай
чирвилерин дережа хкажун; клелай
эсердин мана ачухариз алакьунин,
фикирар лугьунин, устагдаказ ва
гъисс кваз клелунин вердишвилер
кутун; аялрин дигедин члал
гегьеншарун.

Тарсунин жуьре:

Цийи чирвилер
къачун

Тагаракар:

**А. Къардашан Ктабар Ва
ШИКИЛар, рабочИЙ чар**

Тикрарун патал тапшуругъ

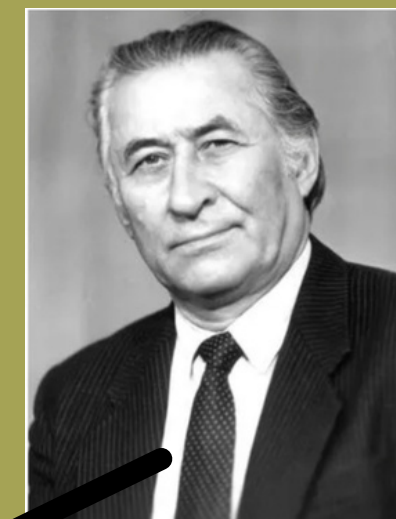
Алирза
Саидов

Межид
Гъажиев

Байрам
Салимов

Жамидин

"Ирид къаш"

Повесть

"Уста Идрис"

Поэма

"Тарифди
алдатмишна"

Шиир

"Рикіикай
риваят"

Шиир

Уьмуьрдин Ва Яратмишунрин рехъ

АРБЕН МЕГЪЕДИНОВИЧ

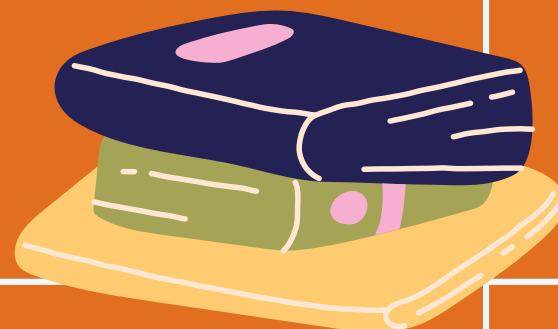
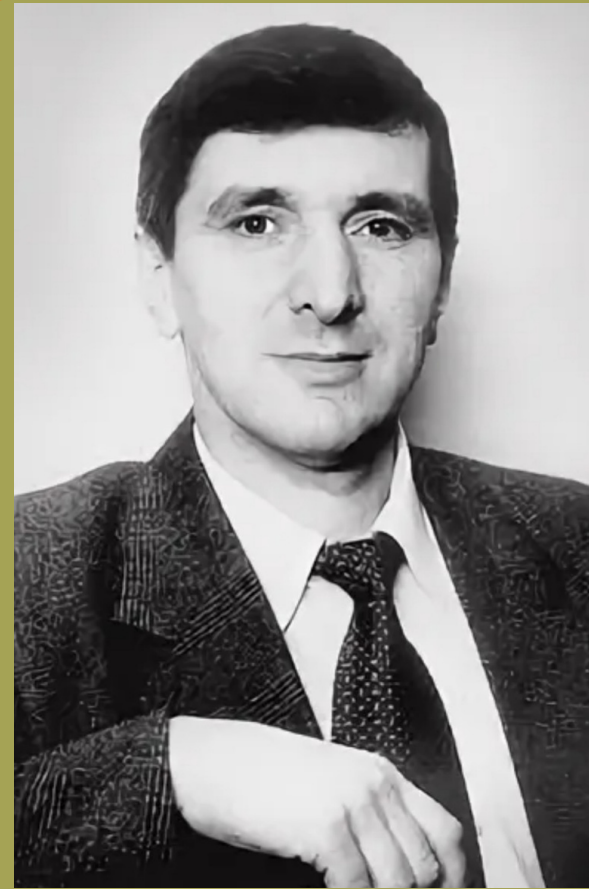
КЪАРДАШОВ

- 1961 - йисан 11 - февралдиз Дагъустандин Ахцегъ райондин Миграгърин хуьре дигедиз хъана
- 1979 - йисуз Москвада А. М. Горькийдин тIварунихъ галай Литературный институтдиз гъахъна
- 1984 - йисуз институт акъалтIарайла агаз армиядин жергейриз эверна.

Ктабар:

- "Ичерин багъ" (1980),
- "Сифте цуьквер" (1985),
- "Пешапай" (1993),
- "Йифен суфатар" (1994),
- "Шехъ, зи цIвелин тар" (1995),
- "Ватандин гум" (1997),
- "Арш" (2001)

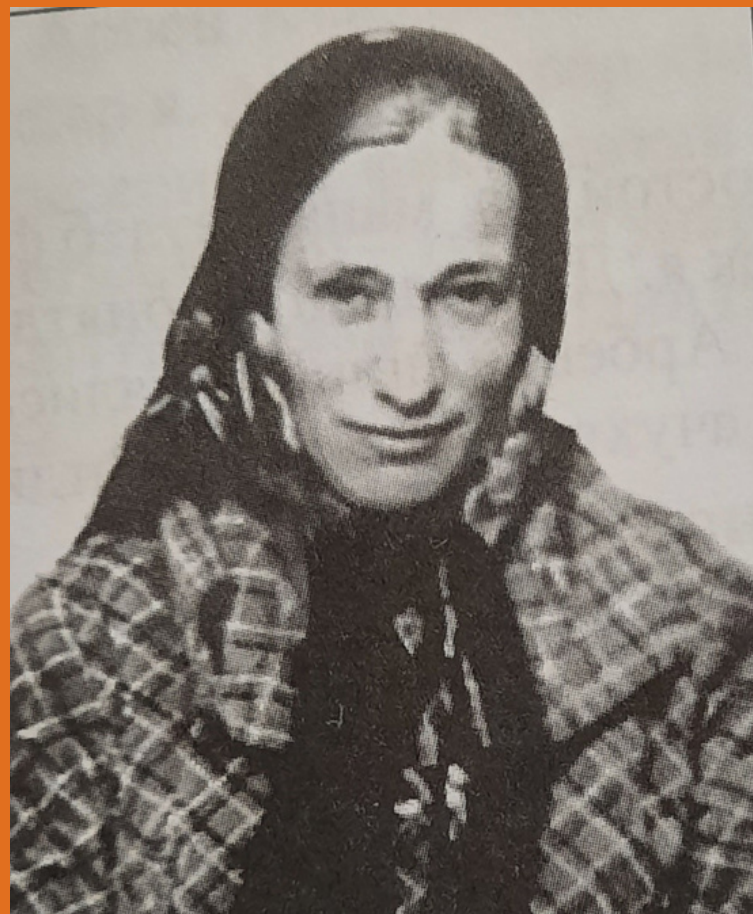
Шаирдин къелемдикай драмадин пуд эсерни хкатнава "Ярагъ Мегъамедан гъазават", "Хукац - Ханум", "Фана багъдин гъуьруьяр ва я Етим Эминан эхиримжи югъ"

ХЗАНАР

Баде
Гюзель

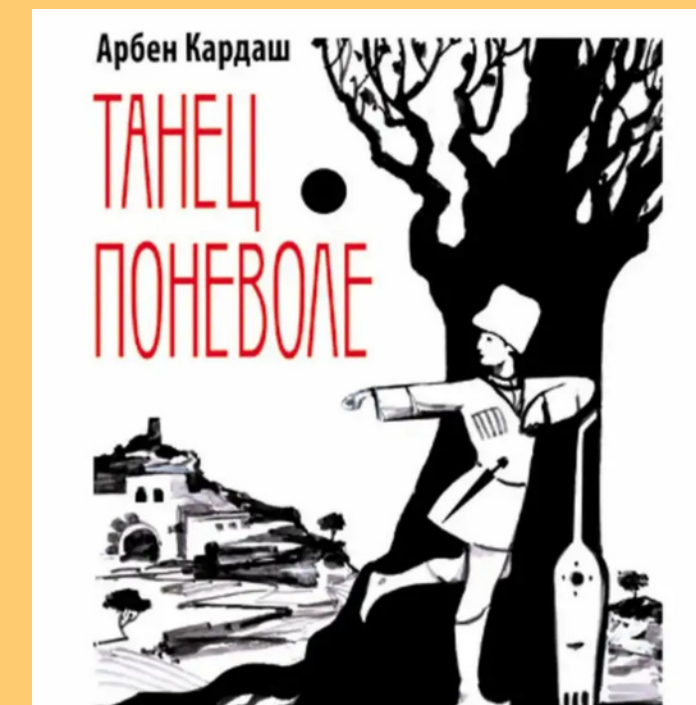

Диге
Гюльбагъар

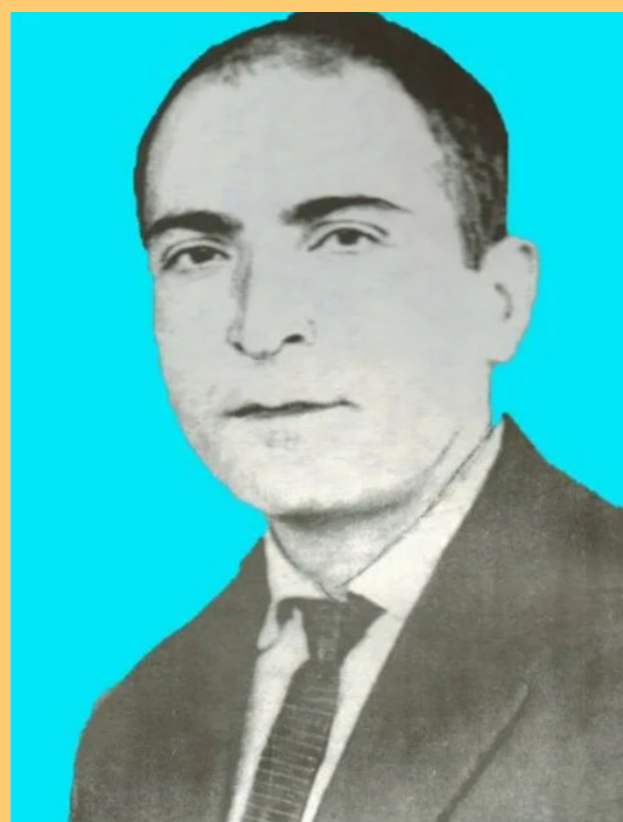
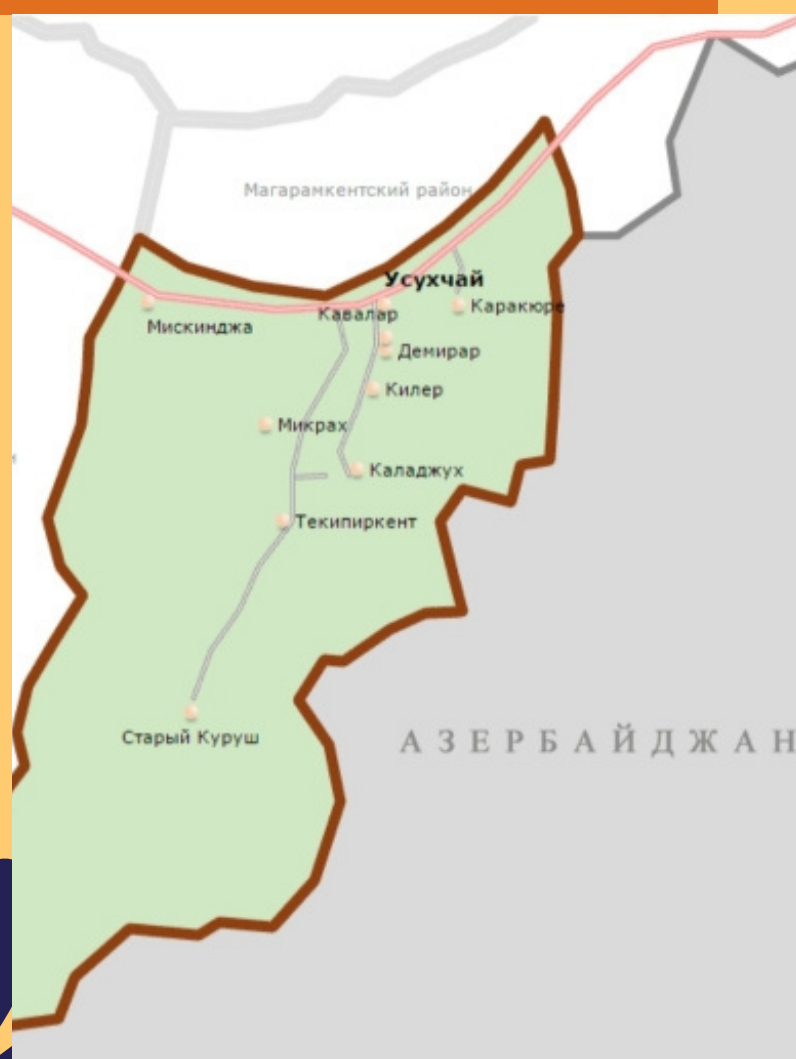

Уьмуьрдин юлдаш
Лейла

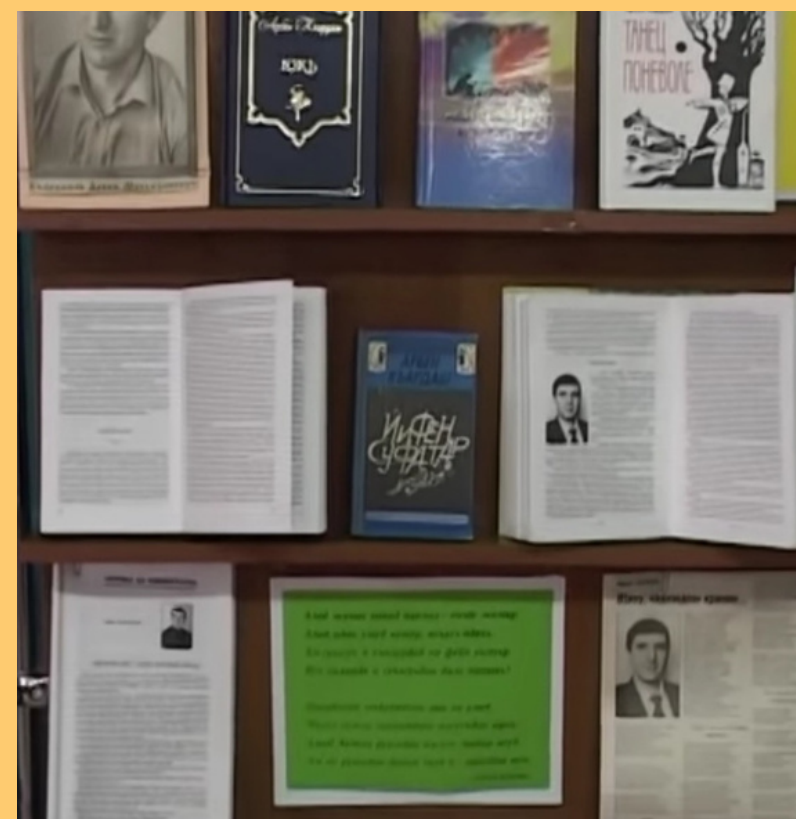
Къени хъурай
гъар са квал,
Мани хъурай
гъар са члал!
Чи мурадрал
чан атуй,
Аллагъдиз
чи ван атуй!

А. Къардаш

Муаллим
ва шаир
Шихнесир
Къафланов

1991 - йисуз Етим Эминан шиирар урус члалаз таржума авуна, акъудунай Дагъустандин демократ жегъилрин Союзди агаз "Олимп" премия гана.

1997 - йисуз "Литературная Россия" газетда акъатнавай шиирриз килигна, гъа газетдин премия къачуна.

1998 - йисуз эдебиятдин рекъе члугур члехи зегъметдиз ва клелдайбурун патай къазанмишнавай дерин гъурметдиз килигна ва гъакІни "Ватандин гум" ктабдиз килигна, шаирдиз Дагъустандин гъукуматдин премияни ганай.

2001 - йисуз милли медениятдиз къуллугъунин рекъе лайихвилериз килигна, ам лезги жемиятди тешкилнавай "Шарвили" премиядиз лайих хъана.

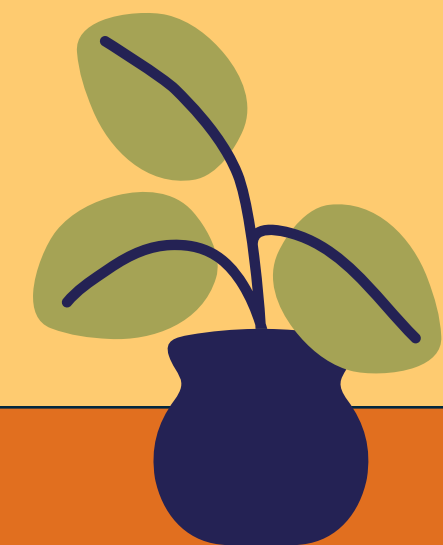
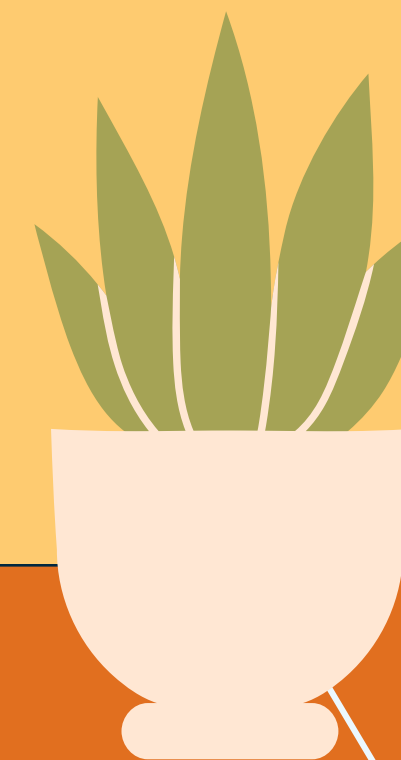
2006 - йисуз Дагъустандин прессада чап хъайи публицистикадин эсерриз килигна, ам Дагъустандин журналистрин Союздин "Къизилдин лекъ" премиядиз лайих хъана.

2010 - йисуз Россиядин писателрин Союздин Москвадин тешкилатдин ва писателринни переводчикрин патай А.С. Грибоедован тІварунихъ галай медалдиз лайих хъана.

2014 - йисуз "Гаф давам жезва" ктабдиз килигна, "Лезги газетди" тешкилнавай Гъажибег Гъажибегован тІварунихъ галай премия къачуна.

2016 - йисуз Дагъустандин халкъдин шаир тІвар гана.

**Лайихлу
хъанвай
премияр:**

ШАИРДИКАЙ ЭДЕБИЯТЧИЙРИН ФИКИРАР

Арбен Къардашан яратмишунриз виниз тир дережадин къимет Россиядин эдебиятдин магъирустадар яз хъайи Расул Гъамзатова, Семен Липкина, Лев Ошанина, гъакіни урусрин критикар Вадим Дементьева, Вячеслав Огрызкоди, Руслана Ляшевади, лезги эдебиятдин машгъур векилар тир Агъед Агъаева, Байрам Салимова, Ибрагъим Гъуьсейнова, Гъаким Къурбана, Мердали Жалилова ва масабуру гана.

ХАЛКЪДИН ЧИН

Чун халкъ я, халкъ.

Гъамиша тир.

Ва мадни жеда.

Чахъ чи тарих,

къилих ава,

баядни жеда.

Халкъдихъ вичин чинни ава.

Хуьнал кар ала:

Адал гъар са девирдин гел,

намусар ала...

метафора

ХАЛКЪДИН ЧИН

Чун халкъ я, халкъ.

Гъамиша тир.

Ва мадни жеда.

Чахъ чи тарих,

къилих ава,

баядни жеда.

метафора

Халкъдихъ вичин чинни ава.

Хуьнал кар ала:

метафора

Адал гъар са девирдин гел,
намусар ала...

Зун,

ивидай хъанвай асирдин велед,

Ягъ

шагъидик акат хъанвай девирдин велед,

Къе ви чиниз килигзава,

зи чкланвай халкъ:

Рикі атлудай

халар адал

гъикі жезватла гьалкъ?

Чклай квалер, ичи хуърер

хъанва къе ви чин.

Цай амачир къулари тек

канва къе ви чин.

Зун,
метафора
ивидай хъанвай асирдин велед,

метафора **Ягь**
шагьидик акат хъанвай девирдин велед,

Къе ви чиниз килигзава,
эпитет
зи чкланвай халкъ:

метафора
Рикі атлудай

халар адал

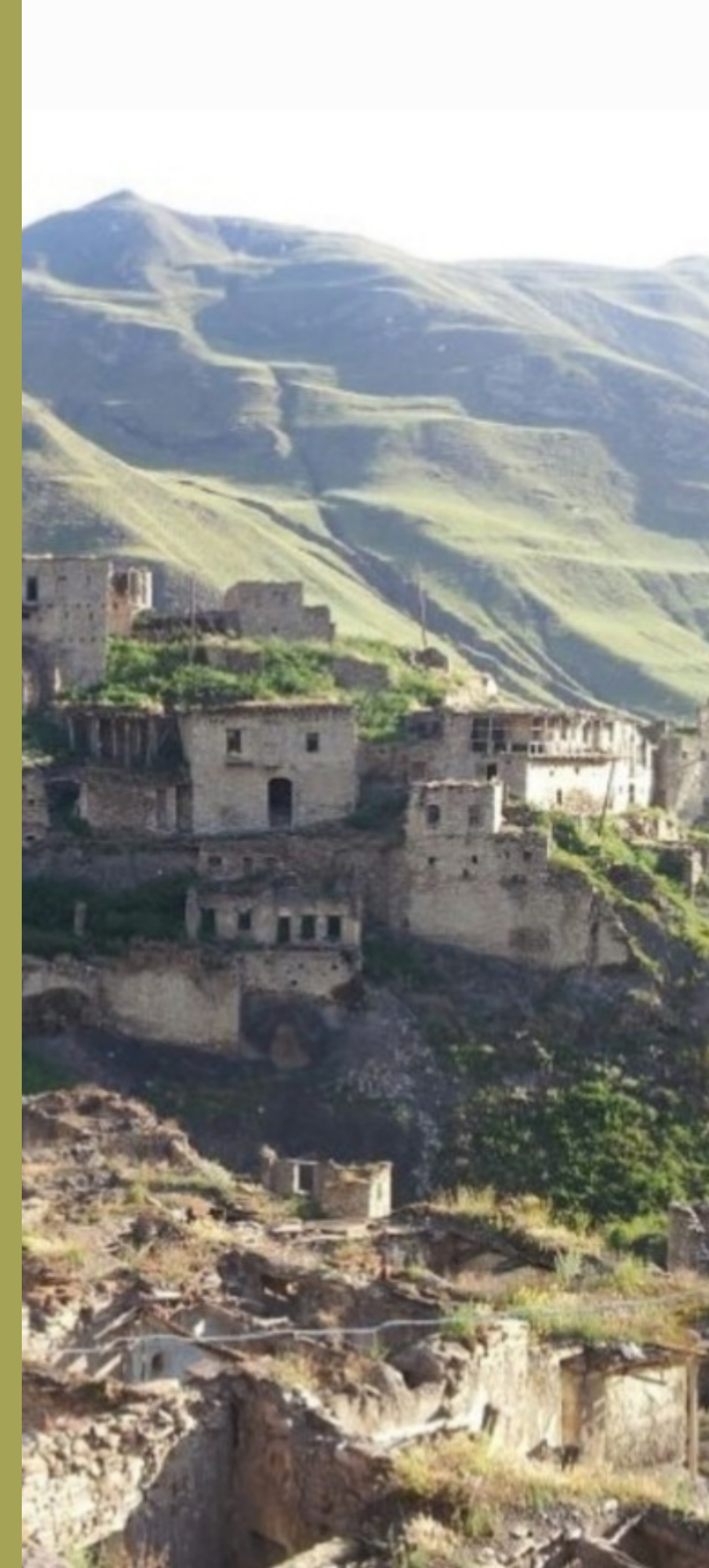
гьикі жезватла гьалкъ?

эпитет
Чклай квалер, ичи хуьрер

хъанва къе ви чин.

метафора
Цай амачир къулари тек

канва къе ви чин.

Русвагнавай

мискинрин вяз ава ви чина.

Яд уьлкведин аваздин яс

ава ви чина.

Ариф лугъуз,

ялтахвилин,

бижвилин гичин

Ви чинилай элукъзава:

"Виш халкъдиз - са чин!"

Шаир, лугъуз, члаларбанди яда хуруз гъуд,

Амма ви члал

чирдач хциз:

"Чи члал я кубут".

эпитет

Русвагнавай

мискинрин **вяз ава ви чина.**
эпитет метафора метафора

Яд уьлкведин **аваздин яс**

ава ви чина.

Ариф лугъуз,

эпитет
ялтахвилин,

бижвилин гичин

метафора
Ви чинилай элукъзава:

"Виш халкъдиз - са чин!"

Шаир, лугъуз, чӀаларбанди яда хуруз гъуд,

Амма ви чӀал

чирдач хциз:

метафора
"Чи чӀал я кубут"

Къазвай сада вич Аллагъ яз

ви къадим члалан

Ви гафарган яз гафарин ийизва жалан.

Ви манийрин устад, лугъуз,

тIвар авай касдиз

Эминан члал

чарчяй клелдай хесет я хасди...

Зун ви чиниз килигзава, зи играми халкъ -

Белки, ибур чиналд ятIа,

амачирла гъахъ,

АлукIнавай ви пак чини,

куьлегдик адан

Хуьн паталди дувул вичин

ва хилер къакъан?!

Къазвай сада вич Аллагъ яз
ви ^{эпитет} **къадим чіалан**
Ви гафарган яз гафарин ийизва жалан.
Ви манийрин устад, лугъуз,
тівар авай касдиз
Эминан чіал
чарчяй кіелдай хесет я хасди...
Зун ви чиниз килигзава, зи ^{эпитет} **играми халкъ** -
Белки, ибур чиналд ятіа,
амачирла гъахъ,
Алукінавай ви ^{эпитет} **пак чини**,
куьлегдик адан
Хуьн паталди дувул вичин
ва ^{эпитет} **хилер къакъан?!**

Анжах гьакI я.

ГьакI туширтIа,

карагдайни заз,

ГьикI дувулар чкIизватIа,

багъри миже хъваз.

ТIурар хъиткъин жезватIа гьикI

хилерал адан?..

Вуч лагъай чIал я халкъдин? -

Мидаим ватан

Адан чинал

бириш ала

Эминан цIарцIин,

Гимиш ала

Сулейманан

симинин эркин.

Анжах гьакI я.

ГьакI туширтли,

карагдайни заз,

ГьикI ^{метафора} **дувулар** ^{эпитет} **чкIизватла,**

^{метафора} **багъри** **миже** хъваз.

Тулар хъиткъин жезватла гьикI

хилерал адан?..

Вуч лагъай чIал я халкъдин? -

^{эпитет} **Мидаим** **ватан**

Адан чинал

бириш ала

Эминан цIарцин,

Гимиш ала

Сулейманан

симинин эркин.

**Адан чина
экія хьанва
Шарвилидин эрк
Ва Шалбуздин
муркларилай авахьзавай экв...**

метафора

Адан чина

экія хьянва

Шарвилидин эрк

метафора

Ва Шалбуздин

муркларилай авахъзавай экв...

Словарный кІваллаж:

Хук - тІурди иливардай орган, хуьрекдин кІвал (желудок)

Хукац - тІуьнал рикІ алайди (обжора)

Яс - шадвал тийидай вахт (траур)

Аваз - инсандин гьиссер, тІебиатдин гьакъикъат кълурун патал музыкадин алатрин, инсандин ва я са нин, куьн ятІани гьар жуьредин сесер сад - садан гуйгуйналлаз туйкІурнавай кІватІал, гьава (мелодия, мотив)

Асир - виш йисан девир (век)

Гьафте - ирид йикъан муддат (ислен, саласа, арбе, хемис, жуьмя, киш, гьяд йикъар вири санлай) (неделя)

Къилих - инсанди, вич инсанрихъ галаз тухудайла, кълурзавай руьгьдин ва психикадин къетІенвилер вири санлай (характер)

Къл - кІвал чими ийидай, хуьрек гьазурдай цІай авай махсус пІипІ (очаг)

Ялтах - вич хъсанди яз кълурун патал жувалай къллугъдиз чІехидаз кІани гафар лугьудайди (льстец, подхалим)

Бижвал - гьарамзадавал, лутувал

Гьахъ - дуьзвал (истина, правда)

Миже - набататрик квай кьеж, яд (сок, нектар)

Бириш - чина, пеле гьатдай шуьткъвер (морщина)

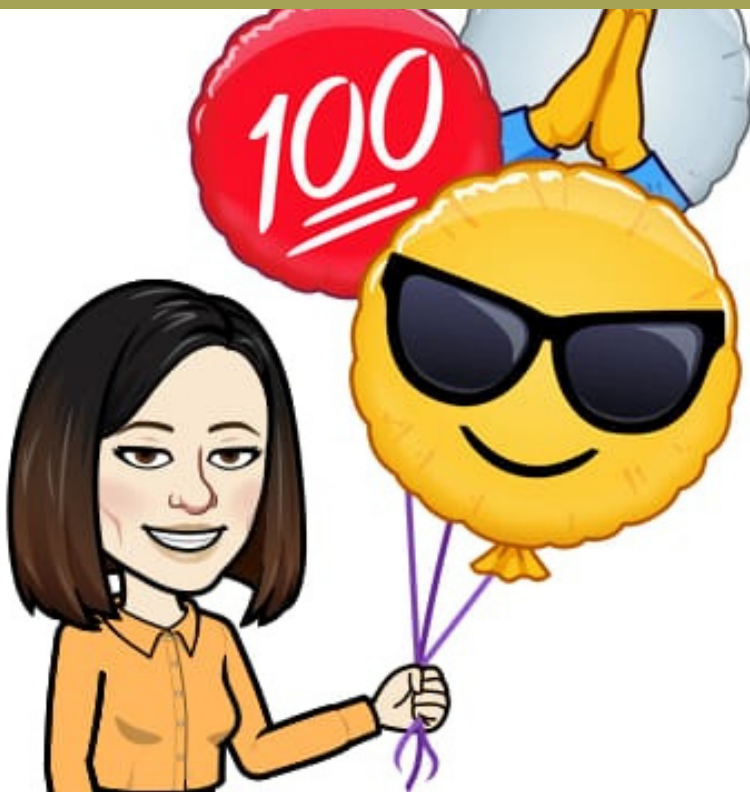
Алатай тарсара къачур чирвилер мягъкемарна ва деринарна	Эхь Ваъ
Арбен Къардашан уьмуьрдин ва яратмишунрин рекъикай чирвилер къачуна	Эхь Ваъ
Текстинин винел кIвалах кьиле тухуз чир хьана	Эхь Ваъ
Муаллимдин кIвалахдал зун рази хьанани? Лезги чIал хуьнин гьиссер акатнани?	Эхь Ваъ
Ви гуьгьуьл ачух хьанани?	Эхь Ваъ

Ківалин ківалах:

Арбен Къардашан уьмуьрдин ва яратмишунрин рекъикай сообщение гъазурун; "Халкъдин чин" шиир устаддаказ келна, мана ачухарун; "Суалар ва тапшуругъар" рубрикадин винел ківалахун.

Алава тапшуругъ:

А. Къардашан са шиирдиз буктрейлер туькӀуьрун.

Чухсагъул!